

**PORTRETUL PROFETULUI ILIE:
ÎN TRE DREPTATE, MILOSTIVIRE ȘI RÂVNĂ.
COMPARAȚIE PATRISTICĂ
ÎN TRE OPERELE ÎNCHINATE
PROFETULUI VETERO-TESTAMENTAR
DE SFINȚII EFREM SIRUL ȘI ROMAN MELODUL**

Asist. univ. dr. Alexandru PRELIPCEAN
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași

Abstract

The subject itself, namely the desire to sketch the portrait of the prophet Elijah from the comparative perspective of two Fathers of the Church with Syrian origins (Saints Ephraim and Romanos the Melodist), is a new one for Romanian patristic literature. The novelty of this study lies in the fact that it puts in a process of comparison two works that at first sight give the sensation of "pieces" from a Byzantine hagiographic puzzle. But these "pieces", although they have as a common element the surname of "homily", are differentiated mainly by the perspective that each author has towards his audience. What the present study aims at are two intertwining perspectives, namely: a detailed analysis of the two homilies by rendering the main elements, following at the end a moral picture of the prophet Elijah, and an indication of the similarities and differences between the two hymnographers.

Keywords: Ephrem the Syrian, Romanos the Melodist, homily, kontakion, hymnography, prophet Elijah.

1. Prolegomene: subiectul în sine, bibliografie orientativă și ipoteza de lucru

Subiectul în sine, și anume dorința de a schița portretul profetului Ilie din perspectiva comparativă a doi Părinți ai Bisericii cu origini siriene (Sfinții Efreem și Roman Melodul), este unul nou pentru literatura de specialitate românească. Noutatea acestui studiu stă în faptul că pune într-un proces de comparație două opere care la prima vedere dau senzația unor „piese” dintr-un *puzzle* hagiografic bizantin. Dar aceste „piese”, deși au drept element comun

cognomenul de „omilie”, se diferențiază mai ales prin perspectiva pe care fiecare autor în parte o are față de auditoriul său. Cel mai probabil, Sfântul Efreem Sirul scrie această omilie poporului sirian sau mediului monastic, în timp ce Roman are drept țintă ca acest condac să ajungă în atenția congregației liturgice, de vreme ce operele sale poetice au fost cuprinse în ritualul liturgic bizantin.

Până la ora actuală avem publicat în traducere un întreg *corpus* patristico-immnografic dedicat Sfântului proroc Ilie Testviteanul¹, dublat și de anumite studii prin contribuțiile maicii carmelite Éliane Poirot² și ale altor specialiști³, care au încercat să cerceteze implicațiile chipului profetului Ilie pentru spațiul liturgico-bizantin. Textele celor două omilii⁴ (de vreme ce și condacul romaneic este considerat

¹ Vezi: *Le Saint Prophète Élie d'après les Pères de l'Église*, Textes présentés par les carmélites du Monastère Saint-Élie de Saint-Rémy, colecția „Spiritualité orientale”, 53, Abbaye de Bellefontaine, 1992 (pentru imnul lui Roman, vezi pp. 155-164); *Prophète Élie d'après les Pères de l'Église*, Textes présentés par les carmélites du Monastère Saint-Élie de Saint-Rémy, colecția „Spiritualité orientale”, 59, Abbaye de Bellefontaine, 1993.

² Vezi, în ordine cronologică: Éliane Poirot, *Le culte du saint prophète Élie dans la liturgie byzantine*, Diplôme d'études approfondies, Université des Sciences Humaines de Strasbourg, 1991 (în manuscris; versiunea românească: *Sfântul Proroc Ilie în cultul bizantin*, Prefețe de Laurențiu Streza și Florentin Crihălmeanu, traducere de Pr. Adrian Lung și carmelitele de la Stânceni, colecția „Liturgica. Monografii”, Editura Deisis, Sibiu, 2002); „La fête du saint prophète Élie dans la liturgie byzantine”, în *Ecclesia orans*, 9 (1992), pp. 173-199; *Élie, archétype du moine. Pour un ressourcement prophétique de la vie monastique*, colecția „Spiritualité orientale”, 65, Abbaye de Bellefontaine, 1995 (versiunea românească: *Ilie prorocul, arhetipul monahului. Pentru o primenire profetică a monahismului*, Editura Anastasia, București, 1999); *Les prophètes Élie et Élisée dans la littérature chrétienne ancienne*, colecția „Monastica”, 1, Brepols, Abbaye de Bellefontaine, 1997; *Le glorieux prophète Élie dans la liturgie byzantine*, colecția „Spiritualité orientale”, 82, Bégrolles-en-Mauges, Abbaye de Bellefontaine, 2004; „Sfântul proroc Ilie, arhetipul monahului, și Sfântul Antonie cel Mare, părintele monahilor”, în Éliane Poirot & Alexandru Ioniță (ed.), *Monahismul creștin în actualitate*, colecția „Studia Oecumenica”, 11, Editura Andreiana, Presa Universitară Clujeană, Sibiu/Cluj-Napoca, 2017, pp. 147-168.

³ Vezi, spre exemplu: Bernard Botte, „Le culte du prophète Élie dans l'Église chrétienne”, în *Élie le prophète*, vol. 1: Selon les Écritures et les traditions chrétiennes, Desclée de Brouwer, Paris et Bruges, 1956, pp. 208-218; T. Spasky, „Le culte du prophète Élie et sa figure dans la tradition orientale”, în *Élie le prophète*, vol. 1, pp. 219-232; A.C. Molinero Espadas, F. Romero Rodriguez, „Himnos procesionales en la festa del profeta Elias (s. 17-20)”, în *Carmelus*, 36 (1989), pp. 79-86.

⁴ CPG 4024. Pentru originalul grecesc, ne-am bazat pe următoarele ediții: Ὁσίῳ Εφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἡλίαν, τὸν προφήτην”, în *Ἐργα*, τόμος ἕκτος, κείμενο-μετάφραση-σχόλια ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Γ.

o omilie lirică⁵) – traduse la ora actuală în limba română⁶ – se bazează, desigur, pe conținutul vetero-testamentar și pe amprenta puternică pe care *bios*-ul Sfântului Ilie Tesviteanul a lăsat-o urmașilor săi. Cât privește bibliografia specifică fiecărei opere în parte, merită amintită *hic et nunc* contribuția danezului Jakob Balling⁷ și introducerea lapidară a lui Sabin Preda la traducerea în română⁸, care vede portretul profetului Ilie oscilând între conceptul de „dreptate” și „milostivire”.

Ceea ce își propune studiul de față sunt două perspective care se întrepătrund, și anume: o analiză en détail a celor două omilii prin redarea elementelor principale, urmând la final un tablou moral al profetului Ilie, și indicarea similitudinilor și diferențelor dintre cei doi imnografi. Ce îi apropie, dar și ce îi deosebește deci în cuprinsul operelor lor? Sunt distincții atât de marcante încât să nu putem discuta chiar de o dependență textuală? Tocmai aceste interogații sunt punctul de pornire al acestui studiu, care se dorește a fi o gravare pertinentă a subtilităților ascunse în fiecare operă în parte.

Φραντζολά, Εκδόσεις „Τὸ Περιβολὴ τῆς Παναγίας”, Θεσσαλονίκη, 1995, pp. 55-64, și Νικολάου Τωμαδάκη (ed.), *Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ ὕμνοι*, ἐκδόσις κριτική, τόμος τέταρτος: ὕμνοι λζ’-μθ’ (ἐν τῷ Παραρτήματι ὕμνοι ν’-νγ’), Μετ’ εἰσαγωγῶν, σχολίων, μεταφράσεως καὶ πινάκων, Ἀφιέρωμα εἰς Ν.Β. Τωμαδάκη, 47 (μζ’), Τυπογραφεῖον Μητῆ Μυρτίδη, Ἀθήναι, 1959-1961, pp. 415-455 [editor Evi Antonopoulou-Daniel; textul efectiv al condacului, pp. 429-455; de aici înainte: *PMY*]; Paul Maas, C.A. Trypanis (ed.), *Sancti Romani Melodi Cantica*, vol. I: *Cantica genuina*, 45, Clarendon Press, Oxford, 1963, pp. 367-380 (de aici înainte: *SRMC*); José Grosdidier de Matons (ed.), *Romanos le Mélode. Hymnes*, vol. I, VII, „Sources Chrétiennes”, 99, Les Éditions du Cerf, Paris, 1964, pp. 306-341 (de aici înainte: *RMH*).

⁵Hans Georg Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich* (Byzantinisches Handbuch II.1.), München, ²1977, p. 269.

⁶A se vedea traducerea noastră: Sfântul Efreem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie, prorocul”, în *Erminii scripturistice*, colecția „Patristica. Traduceri”, 15, Editura Doxologia, Iași, 2018, pp. 100-106, și Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie în douăzeci de zile. Condac la pomenirea Sfântului Proroc Ilie”, traducere, studiu introductiv și note de Sabin Preda, în *Studii Teologice*, 4 (2008), 3, pp. 143-165 (textul condacului, pp. 147-165).

⁷Jakob Balling, *Menneskers Eneste Ven. Romanós' kontákion om Elias*, colecția „Under Guds Ord”, 344, Skive, 1997.

⁸Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, pp. 143-147.

2. Omilia efremiană și conținutul ei

Omilia cu titlul *Cuvânt la Sfântul Ilie, prorocul* trasează ideile biografice cuprinse, de altfel, în textul biblic. Ceea ce reușește să creeze autorul siriac este o descriere a *bios*-ului Sfântului Ilie, dublând-o de perspectiva duhovnicească. Astfel, incipitul omiliei vorbește despre idolatria în care a căzut poporul iudeu și pedeapsa divină pentru această atitudine. Este *de facto* redescoperirea într-o formă lapidară a întregului conținut biblic din cartea III Regi 17, când Ilie, mâniat de atitudinea desacralizată a poporului iudeu, cere divinității consecințe dramatice asupra lor⁹. Textul omiliei opune aici dreptății lui Ilie milostivirea lui Dumnezeu, care se manifestă asupra prorocului prin două acte: Ilie va rămâne la pârâul Cherit și va primi hrană prin intermediul unui corb¹⁰. În fața imaginii dezolante, „presărate” și de moartea care „acționa” la orice nivel, profetul rămâne impasibil¹¹.

Din nou tabloul vetero-testamentar este „retușat” de milostivirea divină, care va „propune” sensibilizarea profetului prin trimiterea sa la văduva din Sarepta Sidonului. În primul dialog dintre Ilie și femeia săracă din Sarepta, poetul siriac aduce în prim-plan paradoxul: cel care a oprit ploaia cere acum apă¹². Refuzul văduvei din cauza lipsei apei pe tot pământul va zdruncina sinele profetului, potențând sentimentul milei (εὐσπλαχνία)¹³ și „hotărând dezlegarea legăturilor cerului” (ἔγγραφε λύσιν τῶν δεσμῶν τοῦ οὐρανοῦ)¹⁴.

⁹ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, pp. 55-56 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, pp. 100-101).

¹⁰ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 57 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 101).

¹¹ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 59: „Τῷ δὲ θεομῶ Ἠλίᾳ οὐδὲν τῶν τοιούτων ἐμελλεν” (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 103).

¹² Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 60: „ὧ ζηλωτά, ὅτι ὄρκω σῆς γλώττης ἐκκλείσας τοὺς οὐρανοὺς τοῦ μὴ δοῦναι ὑετόν, ἐμοὶ ὕδωρ πῶς σὺ ζητεῖς;” (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 103).

¹³ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 60: „Ὁ δὲ εὐθύς κατενύγη ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς χήρας, καὶ ἐκινήθη ἐν αὐτῷ ἐκ μέρους τι ἢ εὐσπλαχνία” (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 103).

¹⁴ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 61 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 104).

Dar atitudinea milostivă a profetului pare să fi fost de scurtă durată, de vreme ce voința lui a rămas în continuare intransigentă. Din nou, Dumnezeu juxtapune acestei atitudini ferme a profetului un alt „mijloc” prin care-l putea îmbuna, și anume, trimite moartea asupra copilului văduvei. Dialogul care se țese acum între văduvă și profet, dincolo de realitatea sfâșietoare a unei mame care deplânge moartea copilului său, expune exprimări antagonice:

Am înțeles eu că al meu copil a murit din cauza ta, căci înainte să fi venit tu, copilul meu era sănătos, deci, înaintea foamei celei înfricoșătoare și a setei celei de nedescris, pe care ai adus-o pe pământ, trăiam și ne descurcam. Când ai venit la mine, te-ai arătat ca dăruitor de mâncare, dar acum ai devenit dimpotrivă, catastrofă pentru unicul meu copil pe care l-am avut. M-ai ușurat de foame și mor din cauza plânsetelor. Credeam că mă ajuți, și te-ai arătat trădător; te-am acceptat sub acoperișul casei mele, și l-am pierdut pe fiul meu. Ne-ai scos din foame, și ne-ai dat morții; m-ai scos [din foame] ca să-l îngrop pe unicul meu copil pe care l-am avut. Nădejdea pe care o aveam ai pierdut-o de la mine; lumina ochilor mei ai stins-o cu moartea. Mângâierea mea am pierdut-o, când ai venit tu. Prin a ta întâlnire, l-am pierdut pe al meu fiu, căci, când ai venit tu la mine, a murit copilul meu...¹⁵

Profetul devine în mod paradoxal cauza acestei stări dramatice pe care poetul siriac o exploatează, desigur, în cheie teologică pentru a sublinia caracterul ireproșabil al lui Ilie față de păstrarea nealterată a credinței în Dumnezeu. Consecințele acestei muștrări primite din partea văduvei vor avea repercusiuni imediate. Prorocul se milostivește de plânsetul maicii și-L imploră pe Dumnezeu să-i dea din nou viață copilului¹⁶. Doar că penița efremiană schițează acum o adevărată provocare teologică, bazată pe conceptul de reciprocitate: Dumnezeu cere lui Ilie dezlegarea cerului, ca El să ofere în schimbul acestei fapte „dezlegarea morții”¹⁷.

¹⁵ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, pp. 61-62 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, pp. 104-105).

¹⁶ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 63 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 105).

¹⁷ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 63: „Ὁ δὲ εὐσπλαγχνὸς Θεὸς φωνῆ ἔφη πρὸς αὐτόν· λῦσον σὺ τὸν οὐρανόν, ὃν τῇ γλώττῃ ἔδησας, καὶ τότε καὶ γὰρ λύω θανάτου δεσμά” (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, pp. 105-106).

Finalul omiliei sale este unul *ex abrupto*, accentuând două realități: vestea cea bună a primirii ploii și ridicarea la cer a profetului, după ce va „preda” darul său lui Elisei¹⁸.

Portretul moral al „Sfântului și slăvitului” profet Ilie (τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου)¹⁹ este nuanțat prin formule care gravitează în jurul termenului „râvnă”. Exprimări precum „râvnă fierbinte” (ζῆλον ἐπεδείξατο)²⁰, „râvna cea dumnezeiască” (θεικῶ ζήλω)²¹, „râvnitorul cel fierbinte” (θερμὸς ζηλωτῆς)²², „râvnitorul Ilie” (ζηλωτὰ Ἠλία)²³, „mai râvnitor decât toți” (ὑπερ πάντας ζηλωτά)²⁴ dau mărturie concretă despre imboldul său lăuntric cu totul deosebit. De altfel, și aparentele muștrări din partea lui Dumnezeu pentru insensibilitatea arătată de Ilie²⁵ scot în evidență tocmai caracterul său ireproșabil, lucru dovedit și prin exprimarea văduvei, care l-a văzut într-un final drept „cu adevărat omul lui Dumnezeu” (ἀληθῶς ὄντα ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ), în gura căruia „există cu-vântul cel adevărat” (ῥῆμα ἀληθινὸν εἶναι ἐν τῷ στόματι σου)²⁶. *In extenso*, realitatea tranșantă a modului prin care profetul Ilie s-a

¹⁸ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 64 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 106).

¹⁹ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 55 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 100).

²⁰ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 55 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 100). Există situații în care autorul folosește doar forma „râvnă” (ζῆλον). Vezi: Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, pp. 55, 56 (de două ori acest concept în incipitul omiliei), 63; trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, pp. 100, 106.

²¹ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 56 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 100).

²² Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 57 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 101).

²³ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, pp. 59, 60, 63 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, pp. 102-103, 105).

²⁴ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 61 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 104).

²⁵ Vezi mai ales finalul omiliei: „Numai o singură femeie varsă lacrimi pentru fiul ei și crezi că ești milostiv? Toată lumea însă, plângând, își varsă lacrimile, și tu continui să arăți nepăsare, până ce vor muri cu toții? Știu că din râvnă ai cerut un semn; cunosc bine, Ilie, că nu este nimeni la fel ca tine” (Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, pp. 63-64; trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 106).

²⁶ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 64 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 106).

manifestat față de poporul lui Israel a condus și la un rezultat pozitiv, pe care autorul sirian nu uită să-l amintească, și anume întoarcerea la credința în Dumnezeu cel viu²⁷.

Dacă profetul Ilie arată râvna și dreptatea, cu care merge până la capăt pentru ca poporul iudeu să-și manifeste credința cea adevărată, lui Dumnezeu îi aparțin ontologic mila și milostivirea²⁸, iar pentru a le arăta lui Ilie, Yahweh „Se leagă” de orice eveniment trist din *bios*-ul prorocului. Dumnezeu este Cel milostiv (ὁ εὐσπλαγχνός), în timp ce profetul vetero-testamentar este invitat, prin numeroasele situații pricinuite de intransigența sa, să se *metamorfozeze* din furios în milostiv²⁹. În ultima situație, limbajul efremian folosește pentru prorocul Ilie termenul οἰκτιρμούς ca sinonim al lui εὐσπλαγχνός.

3. Condacul romaneic și cuprinsul său teologic

Despre condacul romaneic închinat prorocului Ilie, două ediții critice complete³⁰ (cu excepția celei oxfordiene³¹) oferă indicii prețioase ca să putem reda – chiar și într-o formă lapidară – un minitablou informațional în relație cu el. Astfel, acest poem teologic ce cuprinde 33 de strofe – dincolo de conexiunile directe cu textul scripturistic și de realitatea că deține în manuscrise două forme de acrostih – pare a avea ca sursă de inspirație teologia (pseudo)hristostomiană (*PG* 56:583-586)³², deși opinia este încă incertă³³. Cel mai probabil acest condac este „produsul” imnografic din secolul

²⁷ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 64 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 106).

²⁸ Cu excepția unui caz singular care se referă la profetul Ilie, contextul unde apare „mila” (εὐσπλαχνία) este cu referință doar la Dumnezeu. Vezi: Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, pp. 55 (τὸν εὐσπλαγχνὸν Θεὸν), 56 (ὁ εὐσπλαγχνὸς Θεὸς și ὁ εὐσπλαγχνός), 57 (ὁ εὐσπλαγχνός și εὐσπλαγχνία Θεοῦ), 63 (ὁ εὐσπλαγχνός Θεός) [trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, pp. 100, 101, 106].

²⁹ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 56 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 101).

³⁰ Vezi în ordine cronologică: *RMV*, 47, pp. 415-455 (textul efectiv al condacului, pp. 429-455); *RMH*, VII, pp. 296-341 (text efectiv, pp. 306-341).

³¹ *SRMC*, 45, pp. 367-380.

³² Riccardo Maisano, *Cantici di Romano il Melodo*, Tomo secundo, Unione Tipografico-Editrice Torinese, Torino, 2002, p. 268.

³³ *RMV*, 47, p. 429; *RMH*, pp. 300-301.

al VI-lea ce are la bază o temă siriacă cunoscută spațiului bizantin printr-o *mêmra* (Efrem Sirul), apoi readaptată printr-o omilie în proză (Vasile al Seleuciei)³⁴. În plus, acest condac romaneic deține o cheie ermeneutică deosebită prin care teologul-poet elino-sir „rezolvă tensiunea creată, pe de o parte, între dreptatea lui Ilie și atitudinea lui în problema jignirii aduse lui Dumnezeu de către oameni și, pe de altă parte, a dreptății lui Dumnezeu și a atitudinii Sale cu totul milostive față de oameni”³⁵.

Cadrul general descris de imnograful bizantin amintește contextul istoric în care activează Ilie, „cel cu nume mare” (μεγαλόνομη), „proroc și înainte-văzător” (προφήτα καὶ προόπτα)³⁶. Fărădelegile poporului iudeu și necredința acestora îl determină pe proroc să devină judecător pentru a pedepsi nedreptatea în numele Celui care este Părinte îndurător³⁷. Poetul-teolog inventează acum un dialog între Ilie și Dumnezeu, care propune un plan de salvare pentru poporul iudeu: pocăința și lacrimile care reușesc să sensibilizeze *filantropia* divină³⁸. Răspunsul profetului creează o „convulsie” lăuntrică sinonimă în limbajul românesc cu „a-ți călca pe inimă”³⁹. Cu alte cuvinte, profetul Ilie îl (con)strânge pe Dumnezeu (ἐκατέρωθεν) să acționeze asupra lumii printr-o dreptate *a-filantropică*, ce nu-I este specifică:

Nu mai este acum într-o Ta putere, Preadreptule,
să împiedici pedepsirea
din jurământul ce l-am pus,
Pe care îl păzește și-l pecetluiește,
strângându-Ți inima⁴⁰.

³⁴ Cf. Riccardo Maisano, *Cantici...*, p. 268.

³⁵ Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 145. Pentru o altă analiză a prezentului condac, vezi: RMY, pp. 417-420.

³⁶ RMY, 47πQ^{1/3}, p. 429; SRMC, 45πQ¹⁻², p. 367; RMH, VIIπQ¹⁻², p. 308 (trad. rom. Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 147).

³⁷ RMY, 47β²⁴⁻³⁶, γ⁴⁰⁻⁴¹, pp. 430-431; SRMC, 45β¹⁻⁶, γ¹, p. 368; RMH, VIIβ¹⁻⁶, γ¹, pp. 308-310 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 148).

³⁸ RMY, 47δ⁶⁷⁻⁷⁰, p. 433: „ἀν ἴδω μετάνοιαν καὶ πηγάζοντα δάκρυα, μὴ χορηγεῖν οὐ δύναμαι τὰ σπλάγχνα τοῖς ἀνθρώποις”; SRMC, 45δ⁵⁻⁶, p. 369; RMH, VIIδ⁵⁻⁶, p. 312 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 149).

³⁹ Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 150, nota 9.

⁴⁰ RMY, 47ε⁸¹⁻⁸⁶, pp. 433-434; SRMC, 45ε⁵⁻⁶, p. 369; RMH, VIIε⁵⁻⁷, p. 312 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 150).

Consecințele unei astfel de decizii nu au întârziat să apară: foametea pune stăpânire pe lume, iar moartea oamenilor devine un factor iminent⁴¹. *Imnograful bizantin* caută acum să prezinte *planul roșu de intervenție* din partea lui Dumnezeu, care-l va supune pe Ilie aceluiași „tratament”, pe care el însuși l-a cerut asupra celor de un neam cu el. Îl pedepsește deci cu chinul foamei, de vreme ce „nevoia pântecelui este un lucru cu adevărat înfricoșător” (ἐστὶ γὰρ ὄντως φοβερόν τῆς γαστροῦς τὸ ἀπαραιτήτων)⁴². Contrar așteptărilor, poetul bizantin juxtapune aici situația, indicând drept „hrană” a profetului „râvnă” sa (ζῆλον), râvnă care-l va determina să rămână rigid în pofida tuturor aspectelor exterioare. Din această perspectivă, Roman îl caracterizează pe Ilie drept „piatră” (λίθος) neclintită⁴³, iar urmarea directă a acestei atitudini ferme a condus la regândirea *lectio divina*. Dumnezeu nu-l mai pedepsește prin înfometare, ci trimite pe corbii cei nemilostivi ca să-l hrănească. Este știută realitatea că acești corbi nu-și hrănesc propriii pui, iar *lectio divina* juxtapune această realitate, „îmblânzindu-i”, spre a arăta milostivire și spre a-l împinge pe profet – prin observarea acestei schimbări a înaripatelor – spre aceeași atitudine filantropică⁴⁴. Dar nici această metamorfoză a păsărilor nu a reușit să-l determine pe profet să-și schimbe atitudinea, astfel încât Dumnezeu hotărăște să-l trimită la văduva din Sarepta.

Se pare că refugiarea acestuia la femeia de un alt neam și lamentarea acesteia pentru bunurile materiale pe care le mai poseda au reușit să-l sensibilizeze pe profet⁴⁵. De altfel, *Melodul* prezintă realitatea viețuirii profetului în casa unei străine în cheie ermeneutică, ceea ce schimbă realitatea narațiunii biblice. Este știut faptul că profetul pleacă de frica regelui Ahab, în timp ce *imnograful*

⁴¹ RMY, 47σ⁸⁸⁻⁸⁹, p. 434; SRMC, 45σ¹⁻², p. 369; RMH, VIIσ¹⁻², p. 314 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 150).

⁴² RMY, 47ζ¹¹³⁻¹¹⁴, p. 435; SRMC, 45ζ⁵, p. 370; RMH, VIIζ⁵, p. 314 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 151). Cf. din același condac și versurile η¹²⁰⁻¹²¹ (η¹⁻²).

⁴³ RMY, 47η¹²⁴, p. 435; SRMC, 45η³, p. 370; RMH, VIIη³, p. 316 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 151).

⁴⁴ RMY, 47θ¹³⁸⁻¹⁴⁴, ι^{152-1α¹⁷¹}, pp. 436-437; SRMC, 45θ²⁻⁶, ι^{1-1α¹⁻²}, pp. 370-371; RMH, VIIθ²⁻⁷, ι^{1-1α¹⁻²}, pp. 316-318 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, pp. 152-153).

⁴⁵ RMY, 47ι²⁴¹⁻²⁴², p. 441; SRMC, 45ι⁵, p. 373; RMH, VIIι⁵, p. 322 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 155).

prezintă acest refugiu ca mișcări ale proniei divine, „care, pe de o parte, încearcă să-l facă pe Ilie să înțeleagă că trebuie să fie milostiv, iar pe de altă parte, dă evenimentelor o valoare tipologică... Trimiterea la neamuri este un semn al faptului că dacă cineva nu are milă, Dumnezeu îl socotește ca un păgân, chiar dacă este drept”⁴⁶.

Cu toate acestea, hrănit fiind în mod miraculos prin intermediul văduvei, Ilie rămâne în continuare „neplecat” (ἄκαμπτος) spre milostivire⁴⁷. Din nou, planul divin apelează la un „meșteșug preaînțelept” (τέχνην πάνσοφον)⁴⁸, care „impune” moartea fiului văduvei și, prin acest eveniment, Ilie să fie mișcat spre milostivire. Dialogul tranșant și plin de acuze între o mamă disperată că și-a pierdut fiul și Ilie, profetul „indiferent” (strofele 19-21), va avea un rezultat nescontat: fiul văduvei va învia, iar Ilie va cere ploaie ca „toate să-nvieze” (ζώωσον τὰ σύμπαντα)⁴⁹.

Ultimele patru strofe sunt „infuzate” de perspectiva intențiilor dogmatice pe care innograful dorește să le evidențieze, folosindu-se de profetul Ilie ca „chip al celor viitoare” (τύπος τῶν μελλόντων)⁵⁰ și (îm)plinitor al procesului trecerii vizibile de la dreptate la milă⁵¹. De altfel, Melodul bizantin se folosește aici de imagini tipologice, pornind de la două realități: înălțarea lui Ilie la cer ca prefigurare pentru întruparea și ridicarea firii umane prin Hristos la cer, iar oferirea cojocului către Elisei ca *typos* al trimerii Duhului Sfânt Apostolilor:

Iată Ilie chip al celor viitoare
s-a arătat când fu trimis într-o înălțime;
căci Tezviteanul
s-a înălțat pe care de foc, precum este scris,
iară Hristos S-a înălțat pe nori și pe puterile (cerești).
Acesta, însă, lui Elisei cojoc din înălțimi i-a trimis;

⁴⁶ Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 155, nota 12.

⁴⁷ RMY, 47η²⁸³, p. 443; SRMC, 45η², p. 374; RMH, VIIη², p. 326 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 157).

⁴⁸ RMY, 47η²⁸⁷, p. 443; SRMC, 45η⁴, p. 374; RMH, VIIη⁴, p. 326 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 157). Vezi și versul din strofa κγ³⁶⁴⁻³⁶⁵ (κγ³).

⁴⁹ RMY, 47κσ⁴¹⁶, p. 449; SRMC, 45κσ⁴, p. 377; RMH, VIIκσ⁴, p. 334 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 161).

⁵⁰ RMY, 47λγ⁵²⁰, p. 454; SRMC, 45λγ¹, p. 379; RMH, VIIIλγ¹, p. 340 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 164).

⁵¹ Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 147.

Iară Hristos trimis-a Apostolilor Săi
pe (Duhul) Cel Mângâietor și Sfânt...⁵²

Portretul fizico-moral al profetului, schițat cu o atenție exuberantă de marele Melod bizantin, accentuează diferite stări prin care trece Ilie, „cel cu nume mare” (μεγαλώνημι)⁵³ și „prieten” (φιλίαν) al lui Dumnezeu⁵⁴. Bătrânul profet (πρεσβύτη)⁵⁵, cuprins de o râvnă deosebită și „mișcat fiind spre nebunie” (κινείται πρὸς μανίαν)⁵⁶, ca formă poetică de exprimare a acestui imbold lăuntric, devine impasibil la suferințele propriului popor, de vreme ce consideră că râvna pentru dreptate este mai importantă decât orice altă realitate umană. De altfel, această „râvnă” (ζήλον) apare ca *leitmotiv* al tabloului moral⁵⁷, iar epitete precum „încrâncenat” (ήγριοῦτο)⁵⁸, „nesimțitor” (ἀπεχθῶς)⁵⁹, „neplecat” (ἄκαμπτος)⁶⁰, „nemilostiv” (ἄσπλαγχνος)⁶¹, „neînduplecat” (ἀπότομος)⁶² vin să contureze și mai bine caracterul inflexibil al profetului.

⁵² RMY, 47λγ520-530, pp. 454-455; SRMC, 45λγ1-5, pp. 379-380; RMH, VIIλγ1-5, p. 340 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, pp. 164-165).

⁵³ RMY, 47πρ¹, p. 429; SRMC, 45πρ¹, p. 367; RMH, VIIπρ¹, p. 308 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 147).

⁵⁴ RMY, 47ι^α172, κη⁴⁴⁵, λα⁴⁹², pp. 438, 451; SRMC, 45ι^α3, κη³, λα³, pp. 371, 378, 379; RMH, VIIι^α3, κη³, λα³, pp. 318, 334, 338 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, pp. 153, 162, 163).

⁵⁵ RMY, 47η¹²², p. 435; SRMC, 45η², p. 370; RMH, VIIη², p. 316 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 151).

⁵⁶ RMY, 47β²⁸, p. 430; SRMC, 45β³, p. 368; RMH, VIIβ³, p. 308 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 148).

⁵⁷ Vezi referințele folosirii sale în strofele: RMY, 47η¹²⁶, λ⁴⁷⁸, pp. 435, 452; SRMC, 45η⁴, λ⁴, pp. 370, 378; RMH, VIIη⁴, λ⁴, pp. 316, 336 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, pp. 151, 163).

⁵⁸ RMY, 47ι^β184, p. 438; SRMC, 45ι^β1, p. 372; RMH, VIIι^β1, p. 320 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 153).

⁵⁹ RMY, 47ι^σ257, p. 442; SRMC, 45ι^σ5, p. 373; RMH, VIIι^σ5, p. 324 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 156).

⁶⁰ RMY, 47η²⁸³, p. 443; SRMC, 45η², p. 374; RMH, VIIη², p. 326 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 157).

⁶¹ RMY, 47κ^ζ437, p. 450; SRMC, 45κ^ζ6, p. 377; RMH, VIIκ^ζ7, p. 334 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 162).

⁶² RMY, 47λα⁴⁸⁹, p. 453; SRMC, 45λα¹, p. 379; RMH, VIIλα¹, p. 338 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 163).

4. În loc de concluzii... similitudini și deosebiri

Sfântul Efrem Sirul propune cititorului de lectură duhovnicească o reeditare a *bios*-ului Sfântului Ilie Tesviteanul. Autorul siriac narează textul biblic în cheie duhovnicească, fiind preocupat să descrie mai curând zbuciumul interior al Sfântului Ilie și (presupusa) impasibilitate de care dă dovadă în contextele suferinței din cauza necredinței și idolatriei poporului iudeu.

În schimb, *imnograful* bizantin creează o omilie în versuri, având ca subiect de analiză pe profetul Ilie. Îl captivează dialogurile, așadar, pune în gura personajelor dialoguri care limpezesc textul biblic și dau o mai mare eficiență intențiilor sale teologice. Îl prezintă pe Dumnezeu ca un adevărat „mediator” între râvna deosebită a lui Ilie și drama poporului care se acutizează de pe o zi pe alta. Roman Melodul nu este preocupat să-i creeze lui Ilie un portret de „zbir” sau de „stăpân” al lumii, ci să-l prezinte ca omul pentru care ascultarea și iubirea de Dumnezeu depășesc necredința și idolatria.

Între similitudinile celor două opere patristice putem aminti următoarele trei aspecte:

a) dezvoltarea tabloului moral al profetului Ilie care gravitează în jurul conceptului de „râvnă” deosebită⁶³, identificată pe alocuri ca similară cu „mânia” (θυμού)⁶⁴ și „nebunia” (μανία)⁶⁵. De altfel, acest *keyword* apare ca laitmotiv în întreaga literatură patristică dedicată profetului Ilie, ca o preînchipuire a ascetismului creștin și a luptei duhovnicești a monahilor împotriva diavolului⁶⁶, precum și în *imnografia* creștină⁶⁷. Ambii Părinți și *imnografi* ai Bisericii și-au propus să evidențieze modul în care acest zel deosebit al profetului a funcționat într-o epocă a degradării morale și religioase;

⁶³ Pentru înțelegerea acestui concept a se vedea pe larg și: Éliane Poirot, *Élie, archétype du moine...*, pp. 182-198.

⁶⁴ Οσίου Ἐφραίμου τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 55 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 100).

⁶⁵ RMY, 47β²⁸, p. 430; SRMC, 45β³, p. 368; RMH, VIIβ³, p. 308 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, p. 148).

⁶⁶ Cf. Éliane Poirot, „Sfântul proroc Ilie, arhetipul monahului...”, pp. 152-153.

⁶⁷ Vezi indicații la: Maica Éliane Poirot, *Sfântul Proroc Ilie în cultul bizantin*, pp. 164-165.

b) perspectiva căutării divine a soluțiilor *sine qua non* pentru a-l înduioșa pe profetul Ilie este un alt punct comun. În ambele opere analizate, Dumnezeu este prezentat ca Cel care caută soluțiile salvatoare pentru a-l determina pe profet să-și „recalibreze” viziunea asupra oamenilor. De la plecarea sa la râul Cherit și hrănirea de către corbi, de la plecarea la femeia văduvă până la întâmplările petrecute în casa acesteia, toate evenimentele pot fi percepute ca adevărate *lectio divina* pentru înduioșarea profetului;

c) prezentarea lui Dumnezeu ca fiind „Milostiv” – în antiteză deci cu profetul Ilie, caracterizat drept „cel furios” (ὄργης)⁶⁸ – este ultimul punct comun. În antiteză cu acțiunile ferme ale lui Ilie, deloc sensibilizat de toată tragedia umană, Dumnezeu Se arată pretutindeni sub titulatura de „Cel milostiv” (ὁ εὐσπλαγχνος) sau „Iubitorul de oameni” (φιλόανθρωπος)⁶⁹.

Între diferențe am aminti în primul rând perspectiva tipologică a înălțării profetului Ilie la cer. Deși ambii Părinți vorbesc într-un mod lapidar despre ridicarea profetului Ilie la cer și oferirea cojocului său lui Elisei, doar Roman Melodul conturează prin această ridicare imaginea *typos*-ul (τύπος) întrupării și înălțării lui Hristos la ceruri, în timp ce oferirea cojocului este văzută ca simbol al trimiterii Duhului Sfânt asupra Apostolilor și, *in extenso*, asupra întregii lumi⁷⁰. Este o particularitate romaneică, pe care autorul o revelează abia în ultima strofă a condacului, deși această imagine tipologică își găsește repercusiuni în cadrul unor omilii ale Sfântului Grigorie de Nyssa, precum și în cadrul Liturghiei siriace din Antiohia⁷¹.

⁶⁸ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, p. 56 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, p. 101).

⁶⁹ Οσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, „Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Ἠλίαν...”, pp. 56, 57, 63 (trad. rom.: Sfântul Efrem Sirul, „Cuvânt la Sfântul Ilie...”, pp. 100, 101, 105); RMY, 47α⁹, α¹³, β²⁹, γ⁴⁵, ια¹⁷¹, ιζ²⁷¹, ιη²⁸⁴, κδ³⁸⁴, κη⁴⁵², κθ⁴⁵⁹, pp. 429, 430, 431, 437, 442, 443, 448, 451; SRMC, 45α¹, α³, β⁶, γ³, ια², ιζ⁴, ιη³, κδ⁴, κη⁶, κθ², pp. 368, 371, 374, 376, 378; RMH, VIIα¹, α³, β⁶, γ³, ια², ιζ⁴, ιη³, κδ⁴, κη⁵, κθ², pp. 308, 310, 318, 324, 326, 332, 336 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, pp. 147, 148, 149, 153, 156, 157, 160, 162), după cum și refrenul acestui condac.

⁷⁰ RMY, 47λγ⁵²⁰⁻⁵³⁰, pp. 454-455; SRMC, 45λγ1-5, pp. 379-380; RMH, VIIλγ1-5, p. 340 (trad. rom.: Sfântul Roman Melodul, „Luna lui iulie...”, pp. 164-165).

⁷¹ Vezi: Maica Eliane Poirot, *Sfântul Proroc Ilie în cultul bizantin*, pp. 168-170 (și notele 45-47).

Dincolo de similitudini și diferențe marcante de interpretare, preocuparea ambilor Părinți ai Bisericii a fost de a reda într-o cheie adeseori pnevmatică excepționalele calități ale profetului Ilie și modurile în care acesta a acționat în epoca regelui Ahab. Între filantropie și milostivire, ambii Părinți indică râvna deosebită a profetului Ilie, râvnă prin care aplică „dreptatea” ca etalon al viețuirii sale.